
 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2025-2-65-70>

 <https://orcid.org/0000-0003-3214-7675>

РОМАШКО Ольга

аспірантка катедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи,
Львівський національний університет імені Івана Франка;
викладачка катедри іноземних мов,
Національна академія сухопутних військ імені Гетьмана Петра Сагайдачного
e-mail: oljaromashko@gmail.com

УДК 355.233:37:81:004-047.22(045)

**ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ВВНЗ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
ДЛЯ КУРСАНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Розглянуто особливості впровадження стратегій інформаційно-комунікаційних технологій в освітній процес вищих військових навчальних закладів під час викладання іноземної мови.

Схарактеризовано актуальних засади викладання іноземної (англійської) мови для курсантів немовних спеціальностей у контексті розуміння їх іномовної підготовки як не-

від'ємної складової системи загальної підготовки військовослужбовців.

Впровадження ІКТ в освітній процес формує якісно нову форму безперервної освіти, основою якої стає цілеспрямована самоосвітня діяльність.

У процесі організації дослідження було опитано 57 викладачів іноземної мови з трьох ВВНЗ.

Обґрунтовано, що необхідною умовою застосування ІКТ є врахування військової специфіки освітнього процесу.

Визначено актуальні стратегії викладання іноземної (англійської) мови для курсантів неможливих спеціальностей у вищих військових навчальних закладах України у контексті розвитку інформаційно-комунікативних технологій, які охоплюють посилення мотивації, доступ до сучасних навчальних матеріалів, цілісну систему інформаційної та методичної підтримки освітнього процесу тощо.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології; стратегії викладання; освітній процес; вищі військові заклади освіти; іноземна (англійська) мова; курсанти неможливих спеціальностей; експеримент; самоосвітня діяльність.

Постановка проблеми. В умовах інтеграції вітчизняної системи освіти до європейських стандартів особлива увага приділяється розвитку сучасних методів викладання іноземної мови. Ці методи узгоджуються та інтегруються у відповідні стратегії, які зумовлюють розвиток іншомовної компетентності. Іншомовна компетентність являє собою комплекс знань, умінь, навичок, які покращують успішне використання іноземної мови у професійній діяльності, а також сприяють процесам самоосвіти й саморозвитку особистості.

Професійне вивчення іноземної мови має важливе значення для вищих військових закладів освіти (ВВНЗ), які вирізняються своєю специфікою, зумовленою:

- особливостями організації освітнього процесу (наявністю бойових спеціальностей, головно підготовкою бакалаврів);

- трансформацією військової освіти в контексті реалізації стандартів НАТО;

- забезпеченням взаємо сумісності української армії зі стандартами збройними силами країн-членів НАТО та з приєднанням України до Програми розширених можливостей НАТО;

- потребою у підвищенні ефективності функціонування процесу мовної підготовки у Збройних силах України відповідно до цілі партнерства Україна-НАТО G1200 «Мовні вимоги»;

- вдосконаленням та інтенсифікацією процесу формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів неможливих спеціальностей за допомогою інформаційно комунікаційних технологій (ІКТ) для відповідної кваліфікованої підготовки освічених офіцерів з новим мисленням, професійно мобільних, готових до самостійного та якісного розв'язання військово-професійних завдань, що відповідають сучасним вимогам.

Проблематика формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів

стала ще більш актуальною в реаліях сьогодення. Дане питання було предметом наукових пошуків Г. Білоконь, Н. Бхіндера, Н. Глушаниці, О. Єфімової, О. Ісламової, Н. Калинюк, І. Ковальчук, В. Лобко, Г. Салащенко, О. Шостак та ін., які визначали принципи організації процесу мовної підготовки курсантів, їх мотивації та організації самостійної підготовки та участі у проектних технологіях, тощо.

Питання інтеграції ІКТ в освітній процес були у центрі уваги В. Андрієвської, О. Буйницької, Т. Гордієнко, М. Карпенка, А. Литвина, М. Супрун, Ю. Супрунчука, проте більше стосувалися загальних аспектів. Разом з тим, недостатньо дослідженою залишається проблема формування іншомовної компетентності курсантів у контексті впровадження ІКТ в освітній процес ВВНЗ.

Мета дослідження. Мета нашої публікації полягає у визначенні особливостей викладання іноземної (англійської) мови для курсантів неможливих спеціальностей у вищих військових навчальних закладах України у контексті розвитку ІКТ.

Принципи мовної підготовки курсантів визначаються Концепцією мовної підготовки особового складу Збройних Сил, а організація процесу мовної підготовки курсантів, зокрема, розвиток їх комунікативної компетентності, ґрунтується на загально дидактичних принципах науковості, системності, послідовності, безперервності, автономності навчання, зв'язку навчання з практикою та спеціальних принципах (Основні засади мовної підготовки, 2019, с. 5).

Методи дослідження. Основою реалізації поставленої мети є використання методів аналізу наукової літератури (вивчення проблематики формування іншомовної комунікативної компетентності курсантів), синтезу (визначення стратегій формування інформаційно-комунікаційних технологій), узагальнення (визначення тенденцій використання ІКТ під час викладання іноземної мови), експериментального методу (дослідження практичних аспектів застосування ІКТ в освітній практиці).

Виклад основного матеріалу. Дослідники розглядають іншомовну підготовку курсантів як невід'ємну складову системи загальної підготовки військовослужбовців та працівників сфери Міністерства оборони України, що має на меті підготовку конкурентоспроможного фахівця, здатного ефективно здійснювати професійне спілкування засобами іноземної мови в стандартних і нестандартних ситуаціях (Шостак, Глушаниця, Білоконь, 2023, с. 77).

Зауважимо, що підвищення якості мовної підготовки обумовлена не лише невід-

повідністю вітчизняних стандартів євроатлантичним стандартам мовної освіти та необхідністю розвитку взаємосумісності з партнерами із НАТО, а й у першу чергу необхідністю упровадження нових кваліфікаційних вимог щодо рівня володіння курсантами іноземними мовами.

Як показують дослідження, роль ІКТ та їх впровадження в освітній процес формує якісно нову форму безперервної освіти, основою якої стає цілеспрямована самоосвітня діяльність, що так чи інакше зумовлена використанням ІКТ, адже у нинішніх умовах розвитку суспільства та освітньої галузі ІКТ перестають бути лише допоміжним інструментом для організації навчального процесу, перетворюючись на невід'ємну й самодостатню складову навчання з великим потенціалом. Інформатизація та цифровізація освітньої системи є постійним і неминучим процесом, що визначає вектор розвитку сучасної освіти (Карпенко, 2021, с. 5).

Упродовж вересня-грудня 2024 р. задля уточнення ролі ІКТ нами було проведено анкетування викладачів ВВНЗ, яке передбачало виявлення рівня компетентності у галузі ІКТ під час викладання іноземної мови курсантам. Анкети склались з 38 питань, що укладені відповідно до особливостей освітнього процесу ВВНЗ.

У процесі організації дослідження нами було опитано 57 викладачів іноземної мови з трьох ВВНЗ (Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Військова академія (м. Одеса)). Результати опитування показали, що більшість (78%) опитуваних викладачів не є військовослужбовцями, майже усі викладають англійську мову (98%) та працюють очно (86%). Більшість опитаних викладачів є жіночої статі та мають досвід роботи (понад 10 років і більше – 37%, від 5 до 10 років – 27%), що відображається у осмисленні різних викладацьких стратегій.

Більша частина викладачів (59%) не проходила спеціальних курсів й тренінгів із використання інформаційно-комп'ютерних технологій, натомість це можна пояснити бажанням самостійного оволодіння необхідних умінь і навичок, а також необхідністю по можливості пройти додаткове навчання для підвищення свого рівня цифрової компетентності (53%).

Це підтверджує й оцінка викладачами свого рівня цифрової компетентності – більшість обрала середній рівень (65%), високий лише 21%, натомість низький задекларували 14%.

Щодо питання частоти використання ІКТ під час своїх занять з іноземної мови, думки викладачів були подібними – приблизно половина (41%) вважає, що їх потрібно використовувати часто, натомість більшість (45%) схильна, що це потрібно робити інколи.

Більшість опитаних викладачів (84%) не використовують платні ресурси ІКТ під час підготовки занять з іноземної мови, що свідчить про доступність та адаптивність корпоративних або безкоштовних ресурсів.

Щодо оцінки рівня грамотності курсантів у використанні ІКТ для вивчення іноземної мови думки викладачів розділились – більшість констатує середній рівень (70%), високий відзначає 14%, натомість про низький засвідчують 16%. Така оцінка може виглядати дещо суб'єктивно, адже залежить перш за все від власної обізнаності й компетентності викладачів.

Це питання перегукується із визначення викладачами головних мотиваційних чинників, які спонукають їх до використання ІКТ під час навчання. Абсолютна більшість (49%) вбачають цей зв'язок у підвищенні ефективності заняття, 29% – у підвищенні мотивації курсанта вивчати іноземну мову. Лише незначна кількість викладачів (10%) звертає увагу на потребу в реалізації та вдосконаленні варіативних сучасних методик і форм викладання, та в адаптації навчального матеріалу до рівня й потреб групи (10%).

Вищенаведене питання узгоджується з визначенням конкретної мети/ очікуваних результатів використання ІКТ під час викладання іноземної мови, коли на перше місце виходить вдосконалення мовленнєвої компетенції (29%), на друге знову ж таки підвищення мотивації вивчення мови (27%), на третє варіативна подача навчального матеріалу (20%).

Незначну увагу викладачі приділили можливостям застосування диференційованого підходу (12%), спонуканню до самоосвіти та перевірки рівня засвоєння матеріалу (менше 10%).

Дійсно, вдосконалення мовленнєвої компетенції, змістом якої є знання про точність, адекватність й правильність використання мовних засобів залежно від стилю мовлення, реально відображає рівень знань мови та забезпечує практичне відтворення цих знань та правил у мовленнєвій діяльності (Супрунчук, 2020, с. 138).

Очевидно, що підвищення ефективності навчального заняття з іноземної мови для курсантів є елементом індивідуальних стратегій викладання кожного викладача, що узгоджується з його прагненнями реалізації відповідних дидактичних функцій.

Відповіді на це питання відзначили основну увагу викладачів на комунікативну (35%), розвивальну (27%) та тренувальну (21%), пізнавальну (16%) функції.

Стратегії викладання безпосередньо пов'язані з оцінкою рівня володіння курсантами іноземною мовою, що також уможливає застосування ІКТ (відповіді викладачів тут кардинально протилежні, адже лише 45% використовують це у процесі навчання, а 55% – ні) та проектує це на особистий викладацький досвід щодо ефективності вивчення іноземної мови (61% викладачів відзначають таку ефективність, а 39% – ні).

Серед головних переваг застосування ІКТ в освітньому процесі викладачі найбільше вбачають доступ до сучасних навчальних матеріалів (31%), підвищення ефективності занять (27%) та знову ж таки підвищення мотивації курсантів (19%), яка є системою природних, соціальних і психологічних чинників, що спонукають включитися у процес навчання, впливають на його характер та забезпечують ефективність цього процесу (Калинюк, Лемешко, 2022, с. 80).

Набагато менше уваги звертається на збільшення кількості тренувальних вправ, індивідуальний підхід та економію часу на підготовку до занять з використанням ІКТ.

Серед труднощів застосування ІКТ в освітньому процесі більшість викладачів констатували технічні проблеми (72%) та брак часу для підготовки (20%). Значно менше було відзначено рівень сприйняття матеріалу курсантами, брак часу для самовдосконалення, відсутність можливості обміну досвідом з колегами тощо.

Серед шляхів подолання таких труднощів викладачі відзначали необхідність розширення практики спілкування з носіями мови (67%), більш ефективне використання ІКТ (43%), оновлення матеріально-технічної бази (37%), проведення додаткових занять (16%), збільшення навчальних годин для окремих дисциплін (12%).

З-поміж додаткових ресурсів або підтримки, які необхідні для ефективного використання ІКТ, викладачі в першу чергу звертали увагу на доступ до сучасного обладнання (45%), підтримку технічного персоналу (20%), створення платформ для обміну навчальною інформацією (14%), що, зокрема, стосується використання соціальних мереж і блогів у навчальній діяльності, курси підвищення кваліфікації (12%). Це ж питання піднімала в своїх дослідженнях Т. Тарнавська (Тарнавська, 2013, 136–141), М. Супрун та Ю. Гордієнко (Супрун, Гордієнко, 2021, с. 233–239).

Разом із тим, необхідною умовою застосування ІКТ є врахування військової специфіки освітнього процесу. Курсанти мають тривалі польові виходи, що передбачають практичні заняття з професійних дисциплін в умовах наближених до бойових, стажування, перебуванні на різних локаціях (через блекаути, ракетну небезпеку), тощо. В даному випадку ІКТ відіграють допоміжну, проте важливу роль, адже дають змогу постійно повторювати навчальний матеріал, підтримувати та вдосконалювати розвиток іншомовної компетентності через різні види мовленнєвої діяльності, дистанційно використовуючи зручні інструменти ІКТ.

Результати проведеного опитування підтверджують необхідність дотримання у процесі організації мовної підготовки курсантів зазначених принципів науковості (врахування сучасних підходів до організації навчальної діяльності), системності (створення відповідної системи завдань для оволодіння іншомовною компетенцією), послідовності (підвищення мотивації курсантів), безперервності (реалізація різних стратегій викладання), автономності навчання (врахування специфіки та особливостей ВВНЗ).

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі результатів проведеного дослідження щодо визначення особливостей викладання іноземної (англійської) мови для курсантів немовних спеціальностей у ВВНЗ України у контексті розвитку інформаційно-комунікативних технологій зробимо висновок, що для викладачів є важливими наступні стратегії:

- посилення мотивації курсантів до застосування ІКТ на всіх рівнях викладання іноземної (англійської) мови шляхом спонукання, заохочення та формування відповідного навчального середовища;

- забезпечення постійного доступу та використання сучасних навчальних матеріалів у процесі організації освітнього процесу;

- запровадження цілісної системи інформаційної та методичної підтримки освітнього процесу у ВВНЗ та проходження викладачами відповідних курсів, семінарів, тренінгів;

- створення умов для оптимального поєднання у курсантів розмовних навичок, аудіювання, читання і письма шляхом розширення практики спілкування з носіями мови.

- забезпечення ВВНЗ мультимедійним обладнанням та доступом до мережі Інтернет;

- урахування військової специфіки у зв'язку із можливим тривалим перебуванням курсантів на різних локаціях.

За результатами проведеного дослідження нами також було встановлено, що викладачі здебільшого мають необхідний досвід проектування, організації та проведення таких занять відповідно до навчальних планів та програм.

Перспективними подальшими дослідженнями у даному напрямку є розробка та обґрунтування актуальних методів і прийомів формування ІКТ у контексті викладання іноземної (англійської) мови для курсантів немовних спеціальностей у ВВНЗ.

Список бібліографічних посилань

- Каляничук, Лемешко, 2022 – Каляничук, М., Лемешко, О. (2022). Розвиток навчальної мотивації курсантів до вивчення іноземної мови. *Збірник наукових праць Національної академії прикордонних військ України. Серія: Педагогічні науки*, 1(28), 1: 74–89.
- Карпенко, 2021 – Карпенко, М.М. (2021). Інтеграція інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес як один із ключових напрямів розвитку сучасної освіти. *Національний інститут стратегічних досліджень*, Рр. 1–5. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/navchalnyi-protses.pdf>
- Основні засади мовної підготовки, 2019 – Основні засади мовної підготовки особового складу у системі Міністерства оборони України: затв. МО України 08.08.2019. 34 с. URL: <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf>
- Супрун, Гордієнко, 2021 – Супрун, М., Гордієнко, Ю. (2021). Використання ІКТ у процесі навчання англійської мови при підготовці студентів гуманітарних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 39(3): 233–239.
- Супрунчук, 2020 – Супрунчук, Ю.О. (2020). Формування мовленнєвої компетентності курсантів у процесі самостійної підготовки: категоріально-понятійний аналіз. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 71(1): 176–180.
- Тарнавська, 2013 – Тарнавська, Т.В. (2013). Використання соціальних мереж і блогів у навчанні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Філологічні науки*, 186(1): 136–141.

Шостак, Глушаниця, Білоконь, 2023 – Шостак, О.Г., Глушаниця, Н.В., Білоконь, Г.М. (2023). Принципи організації процесу мовної підготовки курсантів вищих військових навчальних закладів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки» [Херсонський державний університет]*, 101: 74–81.

References

- Kalyniuk, M., Lemeshko, O. (2022). Development of cadets' educational motivation to learn a foreign language. *Collection of scientific works of the National Academy of Border Troops of Ukraine. Series: Pedagogical Sciences*, 1(28), 1: 74–89 [in Ukr.].
- Karpenko, M.M. (2021). Integration of information and communication technologies into the educational process as one of the key areas of development of modern education. *National Institute for Strategic Studies*, Pp. 1–5. Retrieved from <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2021-09/navchalnyi-protses.pdf> [in Ukr.].
- Basic principles of language training of personnel in the system of the Ministry of Defence of Ukraine. approved by the Ministry of Defense of Ukraine on August 8, 2019. 34 p. Retrieved from <https://nuou.org.ua/assets/documents/osn-zas-mp.pdf> [in Ukr.].
- Suprun, M., Hordiienko, Y. (2021). The use of ICT in the process of teaching English in the training of students of humanitarian specialties. *Topical issues of the humanities*, 39(3): 233–239 [in Ukr.].
- Suprunchuk, Y.O. (2020). Formation of cadets' speech competence in the process of independent training: a categorical and conceptual analysis. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and secondary schools*, 71(1): 176–180 [in Ukr.].
- Tarnavska, T.V. (2013). The use of social networks and blogs in education. *Scientific Bulletin of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. Series: Philological sciences*, 186(1): 136–141 [in Ukr.].
- Shostak, O.G., Glushanytsia, N.V., Bilokon, H.M. (2023). Principles of organisation of the process of language training of cadets of higher military educational institutions. *Collection of scientific works 'Pedagogical Sciences [Kherson State University]*, 101: 74–81 [in Ukr.].

ROMASHKO OIha

Postgraduate student at the Department of General and Higher Education Pedagogy,
Ivan Franko National University of Lviv;
Lecturer at the Department of Foreign Languages,
Hetman Petro Sahaidachny National Army Academy

STRATEGIES FOR IMPLEMENTING INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER MILITARY EDUCATIONAL INSTITUTIONS DURING FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO CADETS OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES

Summary. The article considers the peculiarities of implementing strategies for information and communication technologies (ICT) in the educational process of higher military educational institutions during the teaching of foreign languages. The current principles of teaching foreign (English) languages to cadets of non-linguistic specialties are defined, emphasizing their foreign language training as an integral component of the overall training system for military personnel. The integration of ICT into the educational process establishes a qualitatively new form of lifelong learning, based on purposeful self-educational activities.

During the research, 57 foreign language teachers from three higher military educational institutions were interviewed. It is substantiated that the consideration of the military-specific features of the educational process is a necessary condition for the application of ICT. The article identifies the actual strategies of teaching foreign

(English) language to cadets of non-linguistic specialties in higher military educational institutions of Ukraine in the context of the development of ICT, including enhancing motivation, access to modern educational materials, and providing a comprehensive system of informational and methodological support for the educational process, etc.

Furthermore, the research suggests that the strategic incorporation of ICT will not only improve the efficiency of language learning but also prepare cadets for the digitalized world they will encounter in both military operations and international diplomacy. By promoting self-directed learning through ICT tools, cadets are empowered to manage their own educational paths, fostering autonomy and adaptability - traits that are essential in the rapidly evolving demands of modern military service.

In conclusion, the study underscores the potential of ICT to transform foreign language education in military settings. The successful integration of these technologies,

aligned with the specific needs of cadets and the military education system, will lead to a more effective, flexible, and dynamic approach to language training that ensures cadets are well-prepared to engage in global and intercultural communication within their military careers.

Keywords: *information and communication technologies; teaching strategies; educational process; higher*

military educational institutions; foreign (English) language; cadets of non-linguistic specialties; experiment; self-educational activities.

*Одержано редакцією 28.03.2025
Прийнято до публікації 14.04.2025*